

Suomalaispankkien arvonalentumisluokittelujen asianmukaisuudessa ja ennustekyvyyssä eroja

10.10.2024

Kirjoittajat

Jyri Heino

Vanhempi asiantuntija

Laura Savio

Vanhempi asiantuntija

Sinikka Taskinen

Vanhempi asiantuntija

Sisällys

Lyhyesti	3
Yleistä arvonalentumisvaiheista	5
Suomalaispankkien luottojen arvonalentumislukittelussa eroavaisuuksia suhteessa IFRS 9 -standardin vaatimukseen	6
Suomalaispankkien luottotappiovarausten kattavuusasteissa eroavaisuuksia	7
Suomalaispankkien luottotappiovarauksissa suuria eroja pankkien välillä luottotyypeittäin ja arvonalentumislukittain	7
Pankkien liike- ja asuinkiinteistövakuudellisten luottojen luottotappiovarauksissa suhteessa luottokantaan suuria eroja pankkien välillä luottotussuhderyhmittäin	9
Suomalaispankkien tekemien luottotappiovarausten suhteessa ylimää räisiin pääomapuskureihin sekä kannattavuuteen suuria eroavaisuuksia	12
Pankeilla eroja yritysvelallisten arvonalentumislukittelussa	17
Pankkien erot yritysvelallisten luokittelussa arvonalentumisvaiheisiin suhteellisen yleisiä	17
Erot yritysvelallisten maksukäyttäytymisessä selittävät osittain arvonalentumisvaiheiden luokittelueroja	18
Pankkien sisäiset luottoriskimallit eivät juurikaan selitä arvonalentumisvaiheiden luokittelueroja	21
Nopeat ja vähäiset siirtymät arvonalentumisvaiheiden välillä heikentävät luottoriskikehityksen ennustettavuutta	21
Luottojen suorat siirtymät vaiheesta 1 vaiheeseen 3 heikentävät arvonalentumisvaiheiden ennustekykyä	24

Lyhyesti

Luottojen arvonalentumisvaiheiden poikkeamat IFRS 9 -standardista ja pankkien väliset luokitteluerot, joille ei löydy perusteltuja syitä, heikentävät luottoriskitunnuslukujen vertailtavuutta ja voivat viestiä mahdollisista puutteista pankin luottoriskien hallinnassa. Riskien realisoituessa liian alhaiset ja myöhässä tehdyt luottotappiovaraukset voivat johtaa suurempiin, pankin kannattavuutta ja vakavaraisuutta rasittaviin arvonalentumiskirjauksiin ja näin heikentää pankkien luotonantokykyä.

Suomalaispankkien luottojen arvonalentumisluokitteluisissa on jossain määrin eroavaisuuksia suhteessa IFRS 9 -standardin vaatimuksiin. Myös arvonalentumisluokittelujen kattavuusasteissa eli luottotappiovarausten määrässä suhteessa luottokantaan oli eroavaisuuksia pankkien välillä. Eroja selittävät mm. luottosalkun rakenne, vakuudet sekä eroavaisuudet arvonalentumismallien yksityiskohdissa. Heikentyneestä taloussuhdanteesta huolimatta esimerkiksi yritysluottosegmentissä arvonalentumiskirjaukset ovat laskeneet viime vuosien aikana.

Pankkien taloudellisen aseman ja arvonalentumiskirjausten määrän välinen yhteys vaihteli pankeittain. Etenkin kannattavuuden havaittiin jossain määrin korreloivan positiivisesti arvonalentumiskirjausten määrän kanssa. Analyysin perusteella ei ollut kuitenkaan nähtävissä selkeitä merkkejä siitä, että vakavaraisuudeltaan tai kannattavuudeltaan heikoimmat pankit tekisivät säännönmukaisesti vähemmän luottotappiovarauksia.

Erot suomalaispankkien samojen yritysvelallisten arvonalentumisluokittelussa ovat suhteellisen yleisiä. Eroja selittää osittain se, että samojen velallisten maksukäyttäytymisessä on havaittavissa eroja pankkien välillä. Erot maksukäyttäytymisessä eivät kuitenkaan täysin selitä arvonalentumisluokitusten eroja.

Pankkien luottoriskiaseman arvioimiseksi on olennaista arvioida, missä määrin luottojen arvonalentumisvaiheet ennustavat tulevaa luottoriskikehitystä. Suomalaispankkien arvonalentumisvaiheeseen 2 raportoiduista luotoista vain pieni osa on lopulta siirtynyt vaiheeseen 3. Mikäli luotto on siirtynyt arvonalentumisvaiheesta 2 vaiheeseen 3, se on tyypillisesti siirtynyt ensimmäisten neljännesten kuluessa siitä, kun luotto on ensimmäisen kerran kirjattu vaiheeseen 2. Nopea siirtymä vaiheesta 2 vaiheeseen 3 heikentää osaltaan luottotappioiden ennustettavuutta. Luottojen suorat siirtymät vaiheesta 1 vaiheeseen 3 heikentävät myös luottoriskikehityksen ennustettavuutta. Suorat

vaihesiirtymät ovat kasvaneet vuonna 2023 verrattuna aiempiin vuosiin. Arvonalentumisvaiheisiin 1 ja 3 luokiteltujen luottojen arvonalentumiskirjauksissa on merkittävät erot, joten suorien siirtymien lisääntyminen johtaa arvonalentumisten kasvuun, kun luottoriskin kasvua ei ole havaittu ennen kuin luoton katsotaan olevan arvoltaan alentunut. Tämä lisää osaltaan myös arvonalentumiskirjausten myötäsyklisyyttä, kun luottotappioihin ei varauduta etupainotteisesti, vaan vasta velallisen maksukyvyttömyystilanteessa.

Yleistä arvonalentumisvaiheista

Arvonalentumisten piiriin kuuluvat rahoitusinstrumentit luokitellaan IFRS 9 -kirjanpitostandardin mukaan kolmeen eri arvonalentumisvaiheeseen. Suurin osa arvonalentumisten piiriin kuuluvista saamisista on luottoja ja pienemmässä määrin likviditeettisalkkuun kuuluvia korkopapereita. Sama arvonalentumiskäsittely koskee myös taseen ulkopuolisia eriä, kuten myönnettyjä luottolupauksia.

Arvonalentumisvaiheet kuvaavat luoton laatua suhteessa alkuperäiseen taseeseen kirjaamishetkeen. Arvonalentumisvaihe määrittää, miten pitkältä ajalta odotetut luottotappiot kirjataan ja toisaalta kertyykö korkotuotto bruttovai nettomääräiselle lainapääomalle. Mallin tavoitteena on huomioida odotetut luottotappiot mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja riittävän suurina, jotta luottotappion toteutuessa tulosvaikutus jäisi mahdollisimman pieneksi. Tämä puolestaan pienentäisi arvonalentumiskirjausten mahdollisia myötäsyklisiä vaikutuksia pankkien luotonantoon, kun reaalityn heikentävä ja luottotappioiden realisoituessa kirjattavat ja pankkien vakavaraisuutta heikentävät arvonalentumiset jäisivät pienemmiksi. Arvonalentumisten kattavuusaste eli odotetut luottotappiot suhteessa luottokantaan on selvästi korkeampi vaiheessa 3 kuin vaiheessa 2. Tämä kertoo siitä, että suurin osa odotetuista luottotappioista kirjataan kuitenkin vasta luoton arvonalentumisen tapahduttua eikä aiemmin luottoriskin merkittävän kasvun yhteydessä. Pankit ovat tehneet vaihtelevassa määrin johdon harkintaan perustuvia lisävarauksia, joilla katetaan sellaisia luottoriskejä, joita arvonalentumismallit eivät vielä huomioi.

Arvonalentumisvaiheessa 1 on sellaiset saamiset, joiden luottoriski ei ole merkittävästi kohonnut alkuperäisen taseeseen kirjaamisen jälkeen. Vaiheeseen 1 voidaan luokitella myös saamia, joihin sovelletaan alhaisen luottoriskin olettaa. Tämä olettaa on käytössä vain rajoitetusti pieneen osaan luottolaitos- ja julkisyhteisösaamia eikä alhaisen luottoriskin olettaa ole siten merkittävä analyysin kannalta. Vaiheen 1 luotoista kirjataan odotetut luottotappiot seuraavan 12 kuukauden ajalta ja korko kertyy bruttomääräiselle pääomalle. Vaiheen 2 luotoissa luottoriskin katsotaan nousseen merkittävästi taseeseen kirjaamishetkestä. Näistä luotoista kirjataan odotetut luottotappiot koko lainan voimassaoloajalta. Korko kertyy lainan bruttomäärälle samoin kuin vaiheessa 1. Vaiheessa 3 luoton katsotaan olevan arvoltaan alentunut. Odotetut luottotappiot kirjataan lainan koko juoksuajalta. Toisin kuin kahdessa edellisessä vaiheessa, korkotuotot kertyvät nettomääräiselle pääomalle. Näin ollen siirtymät vaiheesta 1 suoraan vaiheeseen 3 vaikuttavat sekä odotettujen luottotappioiden kirjaamishorisonttiin että kertyneeseen korkoon.

IFRS 9 -standardissa on lueteltu tekijöitä, joita voidaan käyttää luottoriskin merkittävän kasvun arvioinnissa. Teemanalyysissa näistä tarkastellaan mm. erääntymistietoja sekä luottoon tehtyjä lainanhoitajoustoja. Mikäli velallisen luottoihin liittyy esimerkiksi maksuviiveitä¹ tai merkittävää epävarmuutta luottojen takaisinmaksusta tai velalliselle on myönnetty lainanhoitajoustoja², tulee velallisen luotto luokitella korkeamman luottoriskin arvonalentumisvaiheisiin. Samaan luottoon kohdistuvat useat lainanhoitajoustot edellyttävät pankeilta toimivia prosesseja sen arvioimiseksi, onko kyseinen luotto arvoltaan alentunut.

Analyysissä tarkastellaan myös suomalaispankkien samojen yritysvelallisten luokittelueroja ja niiden mahdollisia syitä, kuten eroja asiakkaiden maksukäyttäytymisessä. Saman velallisen luotto voi olla pankeissa eri arvonalentumisvaiheissa myös siitä syystä, että luotto on kirjattu eri aikaan luottoa myöntävien pankkien taseisiin. Luottoriskin kasvua arvioidaan suhteessa lainan alkuperäiseen taseeseen kirjaamishetkeen. Tästä syystä on mahdollista, että samat ominaisuudet omaavan lainan luottoriskin on toisessa pankissa katsottu kasvaneen merkittävästi, kun taas

¹ Tietojenantopäivänä avoinna olevien pääoman, koron ja kuluun yhteenlaskettu määrä, joka sopimuksen perusteella on erääntynyt ja jota ei ole maksettu takaisin (erääntynyt määrä).

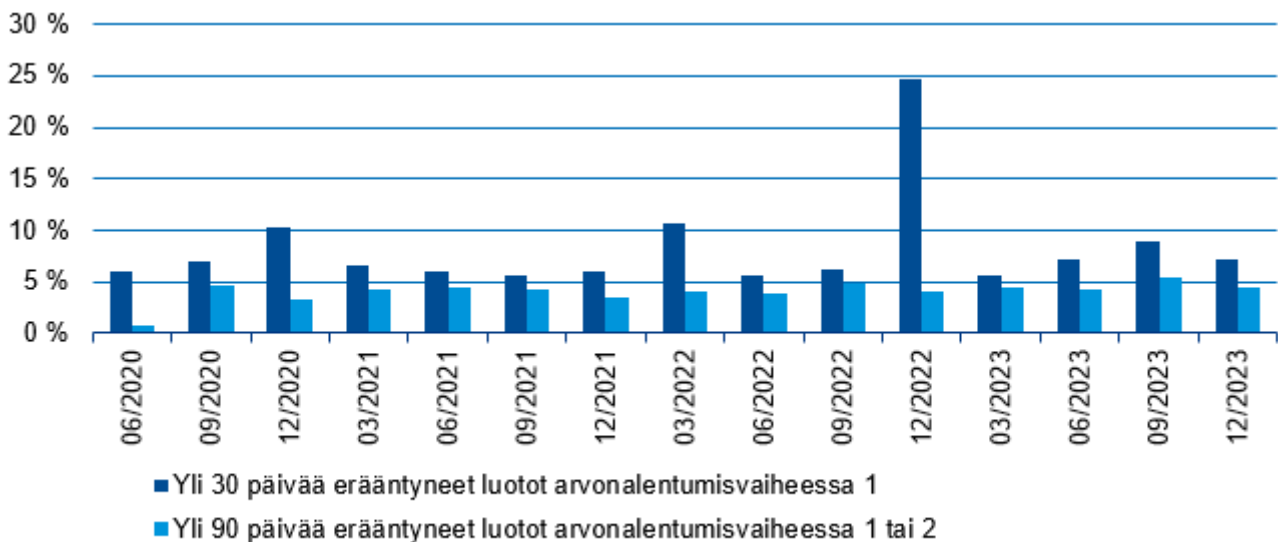
² Lainanhoitajoustolla tarkoitetaan asiakkaan taloudellisten vaikeuksien vuoksi lainan maksuohjelmaan sovitut helpotuksia, joilla pyritään auttamaan asiakasta selviytymään väliaikaisista maksuvaikeuksista.

toisessa merkittävää luottoriskin kasvua ei olisi alkuperäisen kirjaamisen jälkeen katsottu tapahtuneen. Pelkästään eri aikaan myönnettyt luotot eivät kuitenkaan yksin selitä luokittelueroja.

Suomalaispankkien luottojen arvonalentumisluokitteluissa eroavaisuuksia suhteessa IFRS 9 -standardin vaatimuksiin

IFRS 9-standardin mukaan luotto tulee luokitella arvonalentumisvaiheeseen 2, kun sen luottoriskin katsotaan merkittävästi kasvaneen alkuperäisestä taseeseen kirjaamishetkestä. Luottoriskin kasvun arviointiin voidaan käyttää mm. erääntymistietoja. Yli 30 päivää erääntyneet luotot tulisi pääsääntöisesti luokitella vaiheeseen 2. Suomalaispankkien³ yli 30 päivää erääntyneistä luotoista kuitenkin 7,2 % oli vuoden 2023 lopussa luokiteltu arvonalentumisluokkaan 1. Standardin mukaan luotto tulisi lukea lähtökohtaisesti arvonalentumisluokkaan 3, kun luotto on ollut erääntyneenä yli 90 päivää. Tästä huolimatta kotimaisen pankkisektorin yli 90 päivää erääntyneistä luotoista 4,5 % oli luokiteltu arvonalentumisvaiheeseen 1 tai 2 vuoden 2023 lopussa (Kuvio 1). Näin ollen huomattava osuus luotoista luokitellaan asiakkaan maksukyvyn heikentymisestä huolimatta liian alhaisiin arvonalentumisvaiheisiin IFRS 9 -standardin vastaisesti.

Kuvio 1. Kotimaisen pankkisektorin yli 30 päivää erääntyneiden luottojen osuus arvonalentumisvaiheen 1 luotoista sekä yli 90 päivää erääntyneiden luottojen osuus arvonalentumisvaiheen 1 tai 2 luotoista

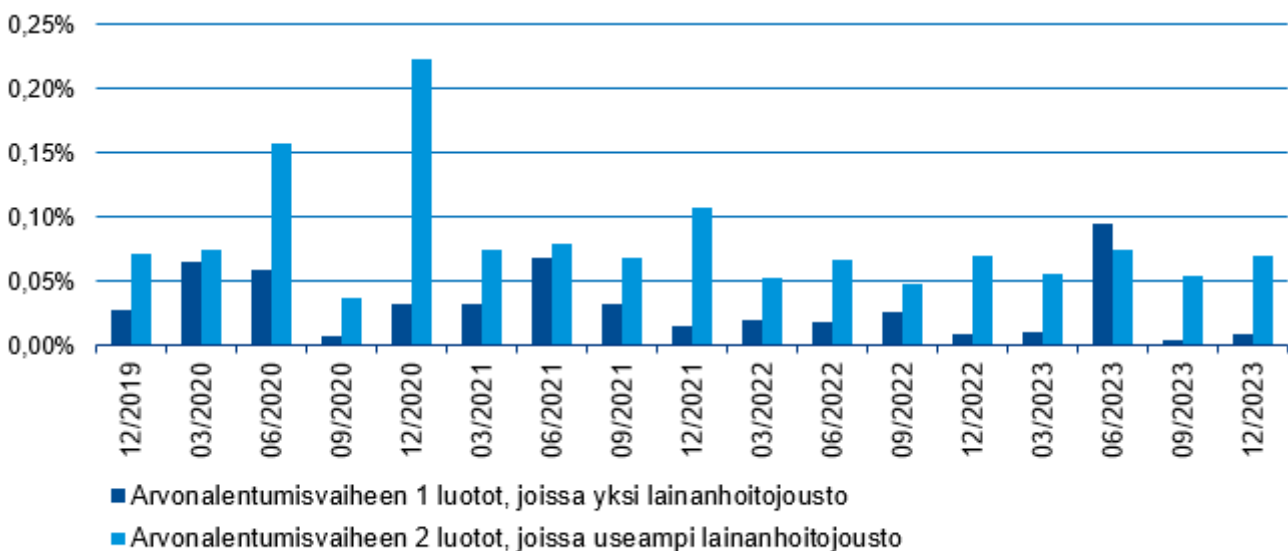
Lähde: Finanssivalvonta

Mikäli luottoon kohdistuu yksi lainanhoitojousto, tulisi pankin arvioida, onko luottoriski kasvanut merkittävästi tai arvoltaan alentunut ja luokitella se vähintään arvonalentumisluokkaan 2. Tästä huolimatta pankeilla on aiempina vuosina ollut tällaisia yritysluottoja kirjattuna arvonalentumisluokkaan 1 (Kuvio 2). Viime vuoden syyskuun lopusta alkaen näitä luottoja ei ole enää ollut merkittäviä määriä kirjattuna arvonalentumisluokkaan 1.

³ Analyysissä suomalaispankeilla, kotimaisilla pankeilla tai Suomen pankkisektorilla viitataan kaikkiin suomalaisiin talletuspankkiryhmiin ja luottoyhteisöihin.

Mikäli luottoon kohdistuu useampi lainanhoitojousto, tulisi pankin arvioida, onko luotto arvoltaan alentunut ja luokitella se arvonalentumislukiteluun 3. Tästä huolimatta suomalaispankeilla oli tällaisia yritysluottoja kirjattuna arvonalentumislukiteluun 2. Kotimaisen pankkisektorin osalta tällaisia luottoja oli 0,07 % vuoden 2023 lopussa. Määrät euroina sekä osuudet pankkien luottokannasta olivat koko tarkastelujaksolla varsin pieniä.

Kuvio 2. Kotimaisen pankkisektorin arvonalentumisvaiheen 1 kotimaiset yritysluotot, joissa yksi lainanhoitojousto samassa luotossa ja arvonalentumisvaiheen 2 kotimaiset yritysluotot, joissa useampi lainanhoitojousto⁴

Lähde: Suomen Pankki, luottotiedonkeruu

Suomalaispankkien luottotappiovarausten kattavuusasteissa eroavaisuuksia

Suomalaispankkien luottotappiovarauksissa suuria eroja pankkien välillä luottotyypeittäin ja arvonalentumislukiteluun

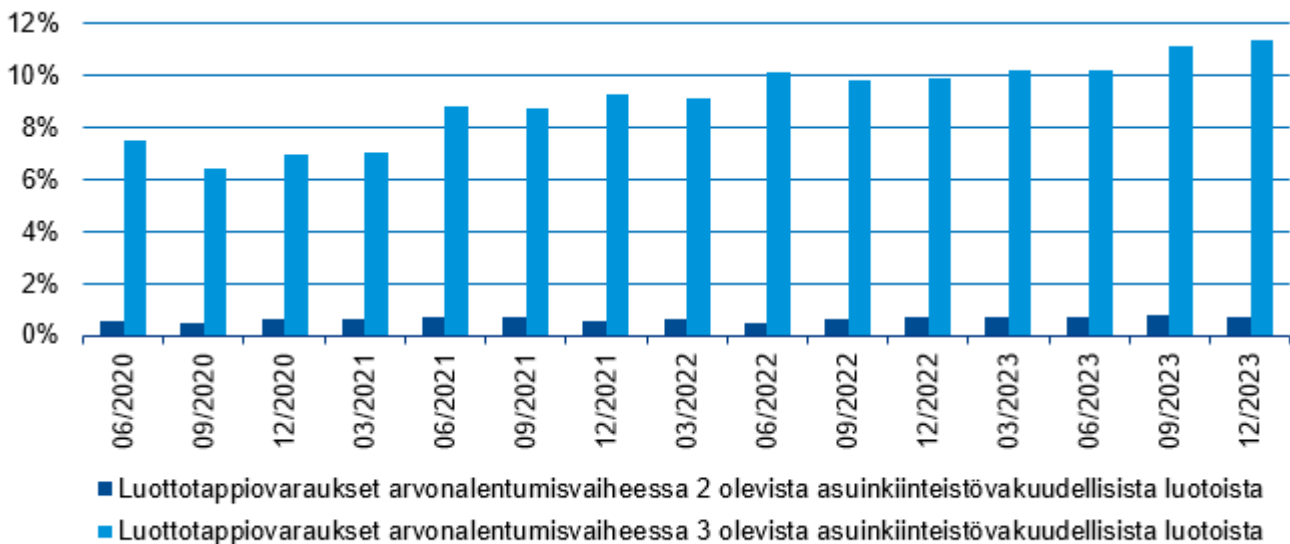
Arvonalentumisvaiheessa 2 olevien asuinkiinteistövakuudellisten luottojen osalta pankkien tekemissä luottotappiovarauksissa oli merkittävää hajontaa. Keskimäärin luottotappiovarauksia tehtiin kotimaisella pankkisektorilla noin 0,7 % suhteessa arvonalentumisvaiheessa 2 oleviin asuinkiinteistövakuudellisiin luottoihin vuoden 2023 lopussa (Kuvio 3). Pienet suomalaispankit ovat tehneet näistä luotoista keskimäärin selvästi enemmän

⁴ Kuvioissa, joiden lähteenä on Suomen Pankin luottotiedonkeruu, aineisto kattaa luottotietoraportointiin osallistuvien pankkien (käytännössä Suomessa toimivien pankkien Suomen-toimintojen) luotot suomalaisille yrityksille. Kuvioissa, joissa lähteenä on puolestaan Finanssivalvonta, on mukana kotimaiseen pankkisektoriin kuuluvien suomalaisen pankkien ja luottolaitosten kulloinkin tarkasteltavana olevat luotot kaikille maantieteellisille alueille.

luottotappiovarauksia kuin suuret pankit koko tarkastelujaksolla⁵. Pienempien pankkien luottotappiovaraukset ovat myös kasvaneet enemmän viimeisen kahden vuoden aikana verrattuna suurten pankkien melko tasaiseen luottotappiovarausten kehitykseen.

Kun tarkastellaan arvonalentumisvaiheessa 3 olevia asuinkiinteistövakuudellisia luottoja, hajonta yksittäisten pankkien tekemien luottotappiovarauksien välillä oli selvästi suurempaa kuin arvonalentumisvaiheen 2 luottojen välillä. Keskimäärin luottotappiovarauksia tehtiin kotimaisella pankkisektorilla noin 11,3 % suhteessa arvonalentumisvaiheessa 3 oleviin asuinkiinteistövakuudellisiin luottoihin vuoden 2023 lopussa. Luottotappiovarausten osuus on kasvanut varsin tasaisesti tarkastelujaksolla. Pienemmät suomalaispankit ovat tehneet myös arvonalentumisvaiheen 3 asuinkiinteistövakuudellisista luotoista keskimäärin enemmän luottotappiovarauksia kuin suuret pankit koko tarkasteluajanjaksolla. Vuoden 2023 lopussa erot olivat kuitenkin melko pieniä.

Kuvio 3. Kotimaisen pankkisektorin luottotappiovaraukset arvonalentumisvaiheissa 2 ja 3 olevista asuinkiinteistövakuudellisista luotoista

Lähde: Finanssivalvonta

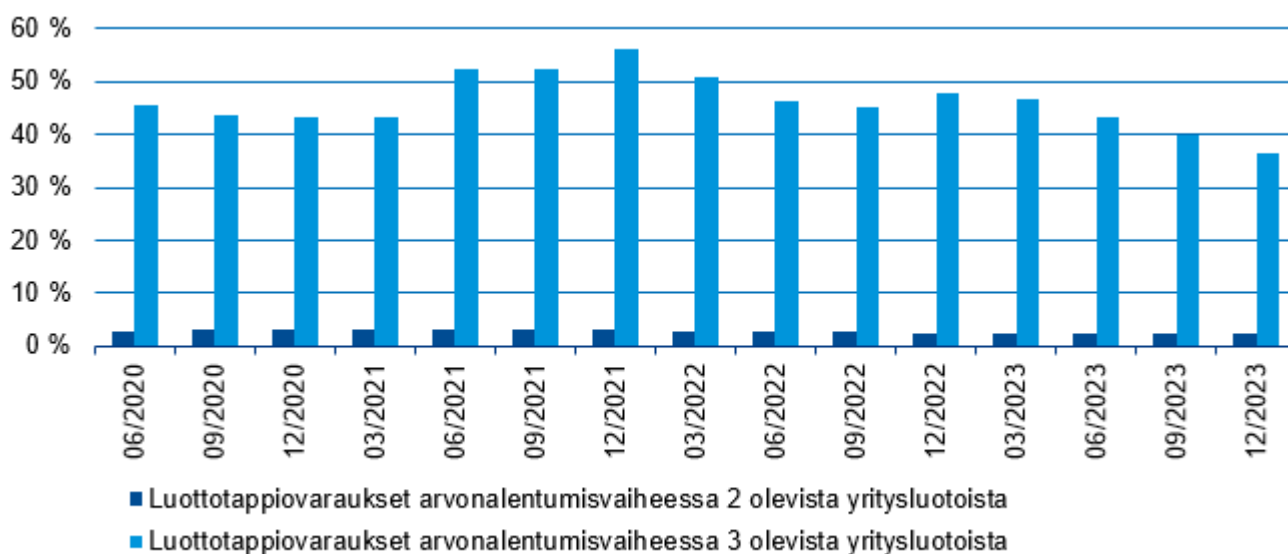
Myös arvonalentumisvaiheessa 2 olevissa yritysluotoissa luottotappiovarauksissa oli suurta hajontaa yksittäisten pankkien välillä. Keskimäärin luottotappiovarauksia oli tehty näistä luotoista noin 2,5 % vuoden 2023 lopussa (Kuvio 4). Suuret pankit ovat tehneet arvonalentumisvaiheen 2 yritysluotoille selvästi pienempiä pankkeja enemmän luottotappiovarauksia koko tarkastelujaksolla. Viime vuosina merkittävästi kohonneiden korkojen ja talouden heikon suhdanteen vuoksi voisi olettaa, että arvonalentumisvaiheen 2 yritysluottojen luottotappiovaraukset olisivat kasvaneet, mutta suomalaispankkien näiden luottojen kattamisasteet ovat päinvastoin laskeneet 2021–2023 välisenä aikana.

Arvonalentumisvaiheen 3 yritysluotoille tehtyjen luottotappiovarauksien hajonta pankkien välillä oli hyvin suurta. Keskimäärin luottotappiovarauksia oli tehty pankkisektorilla noin 36,3 % suhteessa arvonalentumisvaiheessa 3

⁵ Pienillä pankeilla viitataan analyysissä Finanssivalvonnan suorassa valvonnassa oleviin luottolaitoksiin ja suurilla pankeilla EKP:n suorassa valvonnassa oleviin luottolaitoksiin.

oleviin yritysluottoihin vuoden 2023 lopussa. Suuret suomalaispankit ovat tehneet myös arvonalentumisvaiheen 3 yritysluotoille selvästi enemmän luottotappiovarauksia kuin pienemmät suomalaispankit koko tarkastelujaksolla. Huomionarvoista on, että myös näiden luottojen luottotappiovarausten määrä on laskenut viime vuosina selvästi huolimatta yritysasiakkaiden heikentyneestä toimintaympäristöstä. Keskimääräiset luottotappiovarausten osuudet ovat laskeneet sekä suurilla että pienillä suomalaispankeilla.

Kuvio 4. Kotimaisen pankkisektorin luottotappiovaraukset arvonalentumisvaiheissa 2 ja 3 olevista yritysluotoista

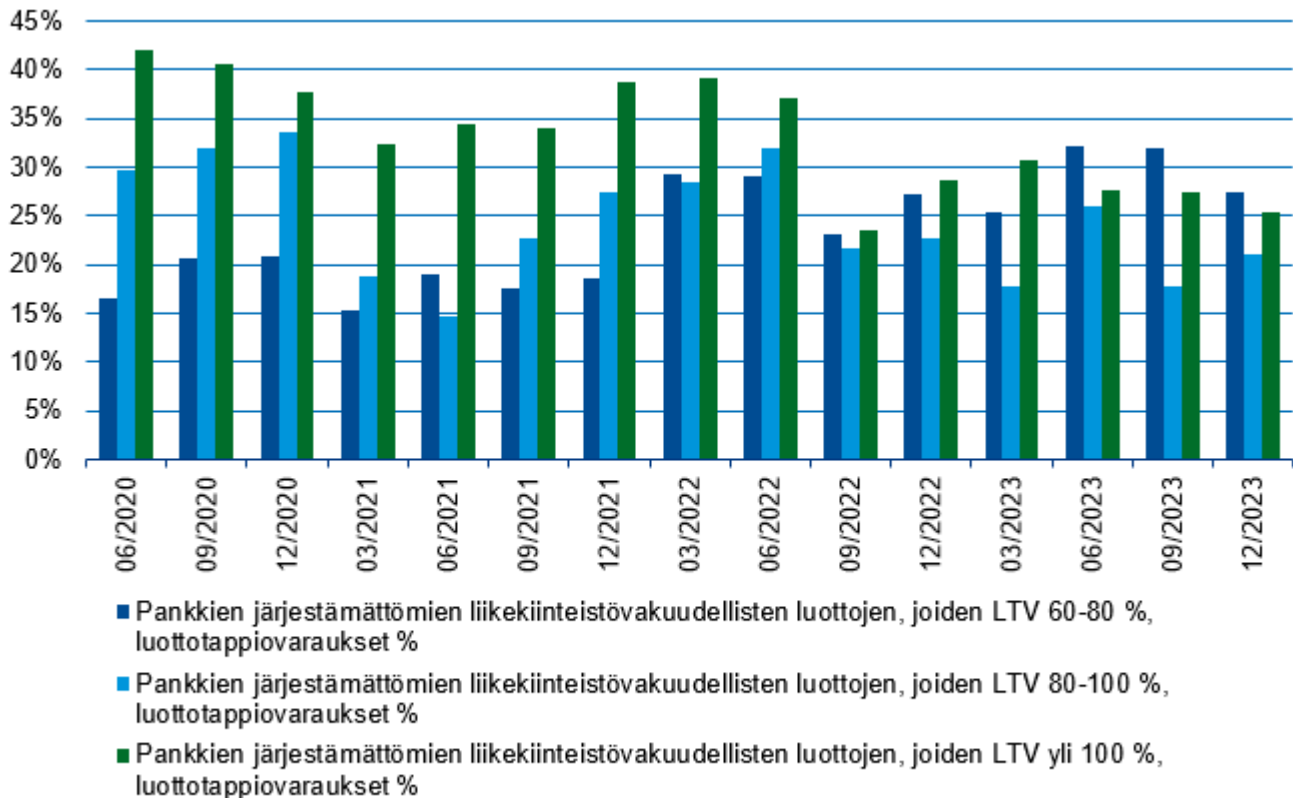
Lähde: Finanssivalvonta

Pankkien liike- ja asuinkiinteistövakuudellisten luottojen luottotappiovarauksissa suhteessa luottokantaan suuria eroja pankkien välillä luototussuhderyhmittäin

Suomalaispankkien luottotappiovarausten välillä on merkittäviä eroja myös luototussuhteeltaan samankaltaisten järjestämättömien asuin- ja liikekiinteistövakuudellisten luottojen välillä. Sen sijaan terveiden liike- ja asuinkiinteistövakuudellisten luottojen luottotappiovarauksissa erot pankkien välillä olivat melko pieniä. Luottotappiovaraukset ovat liikekiinteistövakuudellisissa järjestämättömissä luotoissa keskimäärin selvästi korkeampia kuin luototussuhteiltaan samankaltaisissa järjestämättömissä asuinkiinteistövakuudellisissa luotoissa.

Liikekiinteistövakuudellisissa järjestämättömissä luotoissa, joiden luototussuhde (Loan To Value, LTV) on 60–80 %, oli suurta hajontaa pankkikohtaisissa luottotappiovarauksissa. Kotimaisen pankkisektorin painotettu keskiarvo oli 27,4 % vuoden 2023 lopussa (Kuvio 5). Suuret pankit ovat tehneet näistä luotoista viimeisen muutaman vuoden aikana selvästi enemmän luottotappiovarauksia kuin pienemmät suomalaispankit.

Kuvio 5. Kotimaisen pankkisektorin järjestämättömien liikekiinteistövakuudellisten luottojen luottotappiovaraukset luototussuhderyhmittäin

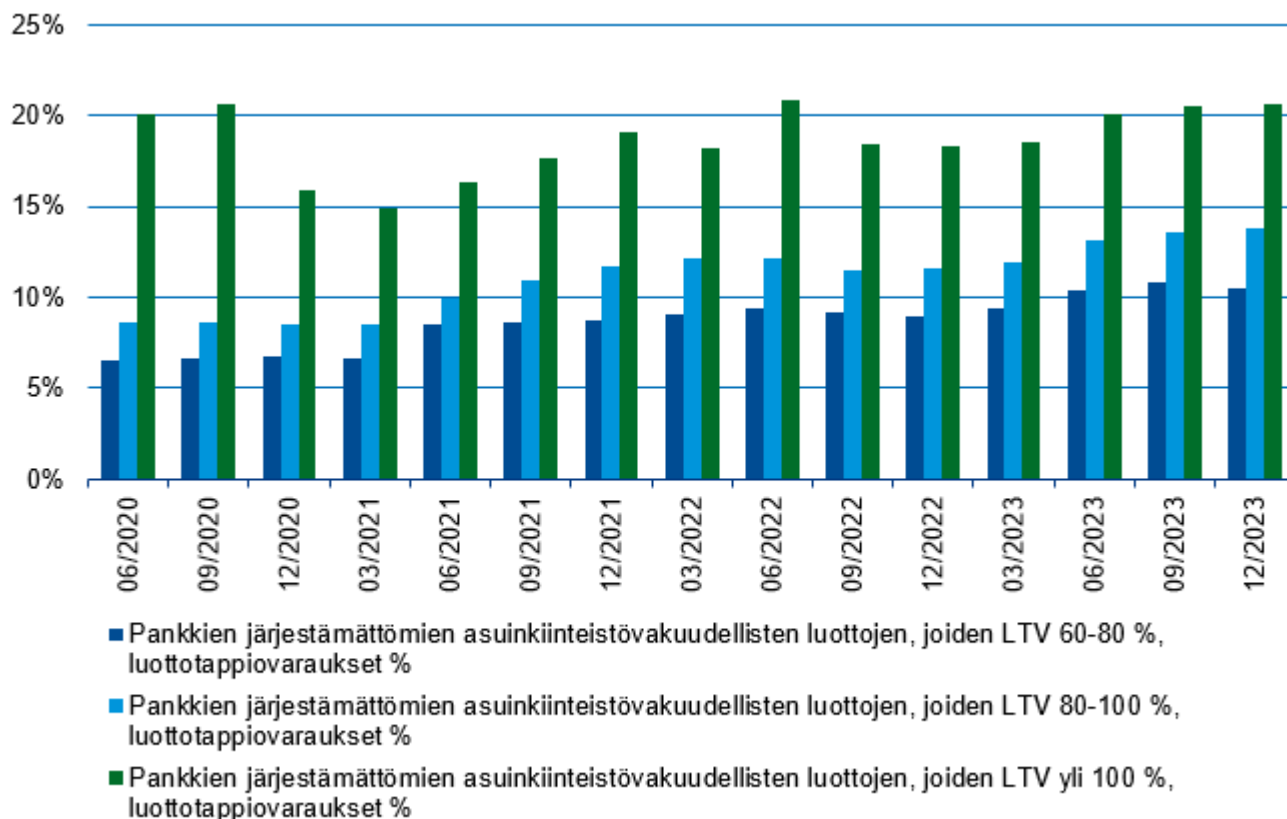
Lähde: Finanssivalvonta

Hajonta pankkien tekemien luottotappiovarausten välillä oli liikekiinteistövakuudellisissa järjestämättömissä luotoissa, joiden LTV on 80–100 %, vielä suurempaa kuin alhaisemman (60–80 %) LTV-vaihteluvälin luokassa. Kotimaisen pankkisektorin painotettu keskiarvo oli 21,4 %, mikä on hieman vähemmän kuin alhaisemman luototussuhteen liikekiinteistövakuudellisissa luotoissa vuoden 2023 lopussa. Näistä luotoista pienemmät suomalaispankit ovat tehneet viime vuosina suuria pankeja enemmän luottotappiovarauksia.

Liikekiinteistövakuudellisissa järjestämättömissä luotoissa, joiden LTV on yli 100 %, luottotappiovarauksien osuuksissa oli vielä suurempaa hajontaa pankkien välillä kuin alhaisemman LTV-vaihteluvälin ryhmissä. Kotimaisen pankkisektorin painotettu keskiarvo oli 25,3 % vuoden 2023 lopussa. Pienemmät suomalaispankit ovat tehneet myös näistä luotoista suhteellisesti enemmän luottotappiovarauksia kuin suuret pankit viimeisen vuoden aikana.

Kuten liikekiinteistövakuudellisten luottojen eri LTV-luokkien tapauksessa, myös asuinkiinteistövakuudellisissa järjestämättömissä luotoissa oli luottotappiovarauksien osuuksissa merkittävää hajontaa pankkien välillä. Luototussuhteeltaan välillä 60–80 % olevista asuinkiinteistövakuudellisista luotoista tehty luottotappiovaraukset olivat keskimäärin 10,6 % vuoden 2023 lopussa (Kuvio 6). Suurten pankkien tekemät luottotappiovaraukset ovat näissä luotoissa olleet jonkin verran suurempia kuin pienillä pankeilla viimeisen kolmen vuoden aikana.

Kuvio 6. Kotimaisen pankkisektorin järjestämättömien asuinkiinteistövakuudellisten luottojen luottotappiovaraukset luototussuhderyhmittäin

Lähde: Finanssivalvonta

Myös asuinkiinteistövakuudellisissa järjestämättömissä luotoissa, joiden LTV on 80–100 %, luottotappiovarauksien osuuksissa oli hajontaa pankkien välillä. Kotimaisen pankkisektorin painotettu keskiarvo oli 13,8 % vuoden 2023 lopussa. Suurten ja pienten pankkien tekemien keskimääräisten luottotappiovarausten osuuksien välillä ei ollut merkittävää eroa tässä luototussuhderyhmässä.

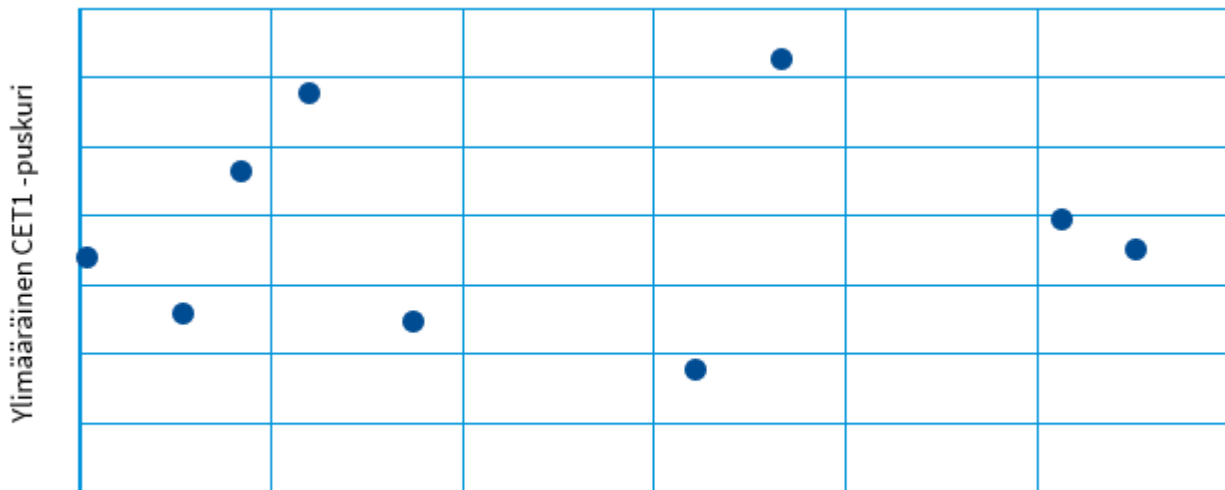
Asuinkiinteistövakuudellisissa järjestämättömissä luotoissa, joiden LTV on yli 100 %, luottotappiovarauksien osuuksissa oli selvästi eniten hajontaa pankkien välillä muihin LTV-luokkiin verrattuna. Kotimaisen pankkisektorin painotettu keskiarvo oli 20,7 % vuoden 2023 lopussa. Pienemmät suomalaispankit ovat tehneet näistä luotoista keskimäärin selvästi enemmän luottotappiovarauksia kuin suuret pankit.

Suomalaispankkien tekemien luottotappiovarausten suhteessa ylimääräisiin pääomapuskureihin sekä kannattavuuteen suuria eroavaisuuksia

Eurooppa-tasolla on havaittu, että pankkien väliset vakavaraisuus- ja kannattavuuserot selittävät jossain määrin eroja arvonalentumiskirjauksissa. Havaintojen valossa etenkin heikommin kannattavat pankit tai pankit, joilla on vähän ylimääräisiä pääomapuskureita vaatimuksiin nähden, kirjaavat vähemmän arvonalentumisia luotoista kuin pankit, joiden tulos- ja vakavaraisuuspuskurit ovat vahvemmat⁶.

Suomalaispankkien arvonalentumisvaiheen 2 asuinkiinteistövakuudellisten luottojen luottotappiovarauksia ja ylimääräisiä pääomapuskureita (ydinpääoman ja ydinvakavaraisuusvaatimuksen erotus, CET1-puskuri) vertailtaessa havaittiin, etteivät arvonalentumiskirjausten osuudet luotoista juurikaan korreloi ylimääräisten CET1-puskurien kanssa (Kuvio 7). Myöskään arvonalentumisvaiheen 3 asuinkiinteistövakuudellisten luottojen luottotappiovarausten ja CET1-puskurien välillä ei havaittu selkeää yhteyttä (Kuvio 8). Toisin sanoen analyysin perusteella ei ole havaittavissa selkeitä merkkejä siitä, että vakavaraisuudeltaan heikommat pankit tekisivät asuntoluotoistaan vähemmän arvonalentumisia.

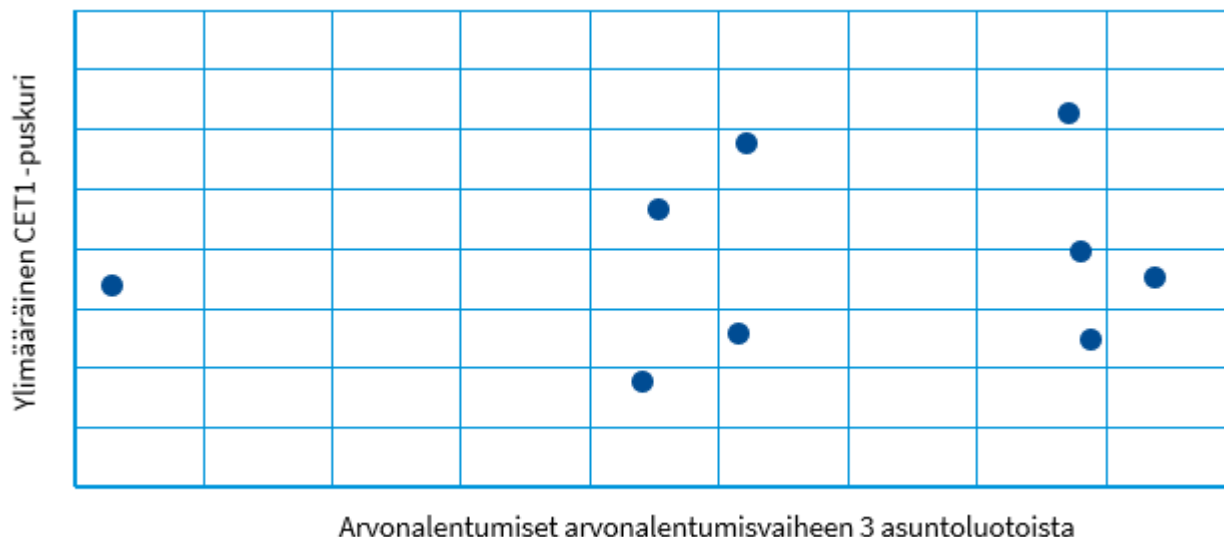
Kuvio 7. Luottotappiovaraukset arvonalentumisvaiheen 2 asuinkiinteistövakuudellisista luotoista ja ylimääräinen CET1-puskuri vuoden 2023 lopussa

Lähde: Finanssivalvonta

⁶ Ks. esim. [ECB \(2023\) Same same but different: credit risk provisioning under IFRS 9](#).

Kuvio 8. Luottotappiovaraukset arvonalentumisvaiheen 3 asuinkiinteistövakuudellisista luotoista ja ylimääräinen CET1-puskuri vuoden 2023 lopussa

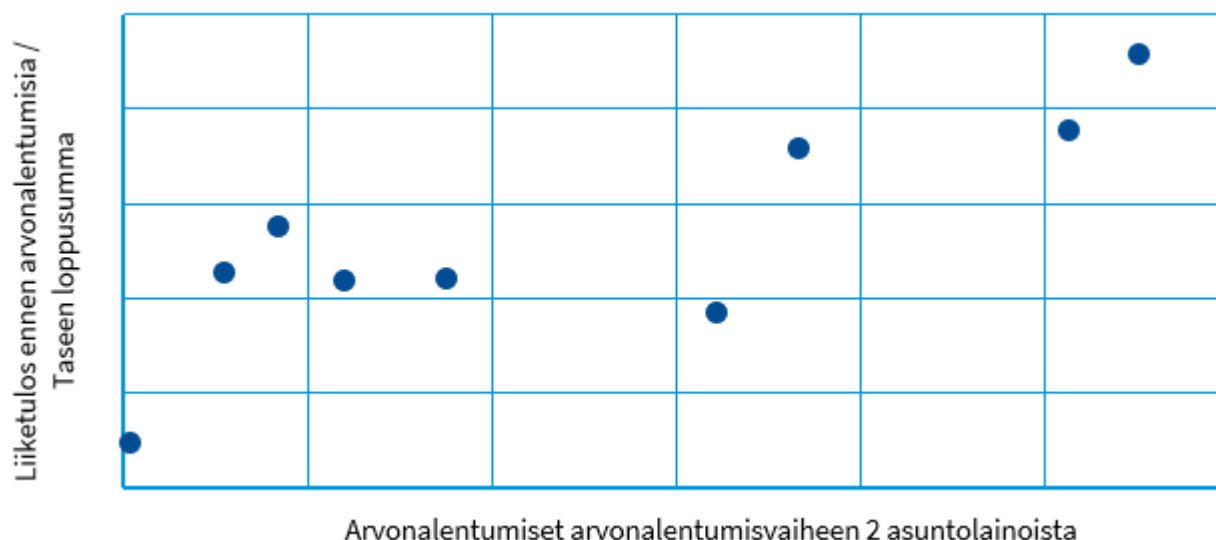

Lähde: Finanssivalvonta

Kun verrataan arvonalentumisvaiheen 2 asuinkiinteistövakuudellisten luottojen luottotappiovarauksia pankkien kannattavuuteen ennen arvonalentumisia⁷, havaitaan, että pankkikohtaisten arvonalentumisten osuus korreloi jonkin verran pankkien tuloksentekevyyden kanssa (Kuvio 9). Myös arvonalentumisvaiheen 3 asuinkiinteistövakuudellisista lainoista kirjattujen luottotappiovarausten ja kannattavuuden välillä havaittiin positiivista korrelaatiota (Kuvio 10). Tarkastelun valossa pankit, joiden kannattavuus on keskimääräistä vahvempi, kirjaavat keskimääräistä enemmän luottotappiovarauksia asuntoluotoista kuin heikommin kannattavat pankit.

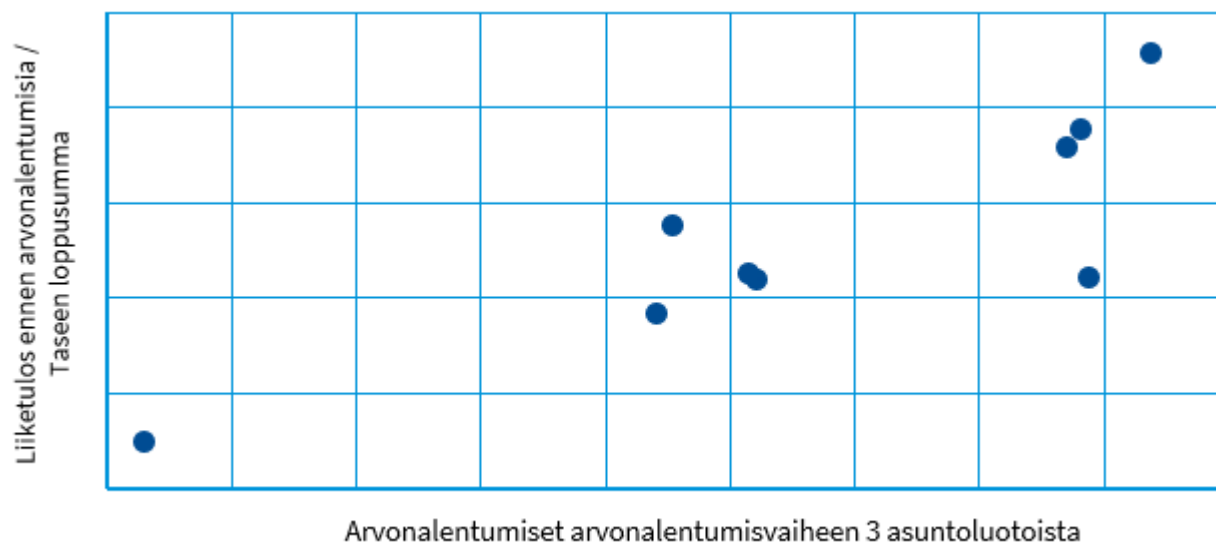
⁷ Liiketulos ennen arvonalentumisia jaettuna taseen loppusummalla.

Kuvio 9. Luottotappiovaraukset arvonalentumisvaiheen 2 asuinkiinteistövakuudellisista luotoista ja kannattavuus ennen arvonalentumisia vuoden 2023 lopussa

Lähde: Finanssivalvonta

Kuvio 10. Luottotappiovaraukset arvonalentumisvaiheen 3 asuinkiinteistövakuudellisista luotoista ja kannattavuus ennen arvonalentumisia vuoden 2023 lopussa

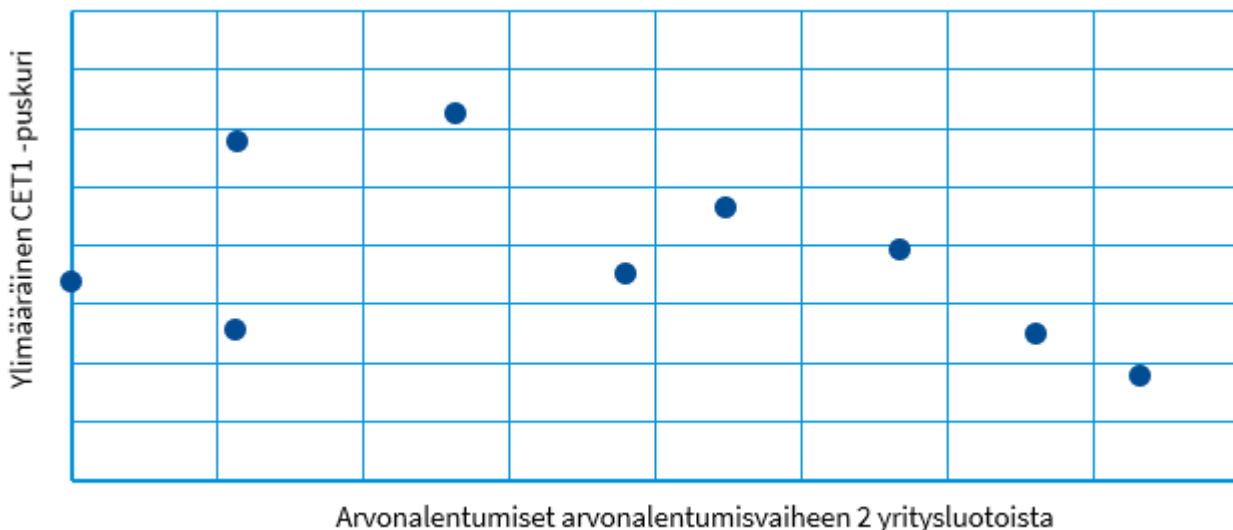

Lähde: Finanssivalvonta

Arvonalentumisvaiheen 2 tai 3 yritysluotoista tehtyjen luottotappiovarausten ja pankkien ylimääräisten pääomapuskurien välillä ei havaittu selkeää yhteyttä (Kuvio 11 ja Kuvio 12). Toisin sanoen analyysin perusteella ei ole havaittavissa selkeitä merkkejä myöskään siitä, että vakavaraisuudeltaan heikommät pankit tekisivät yritysluotoistaan vähemmän arvonalentumisia.

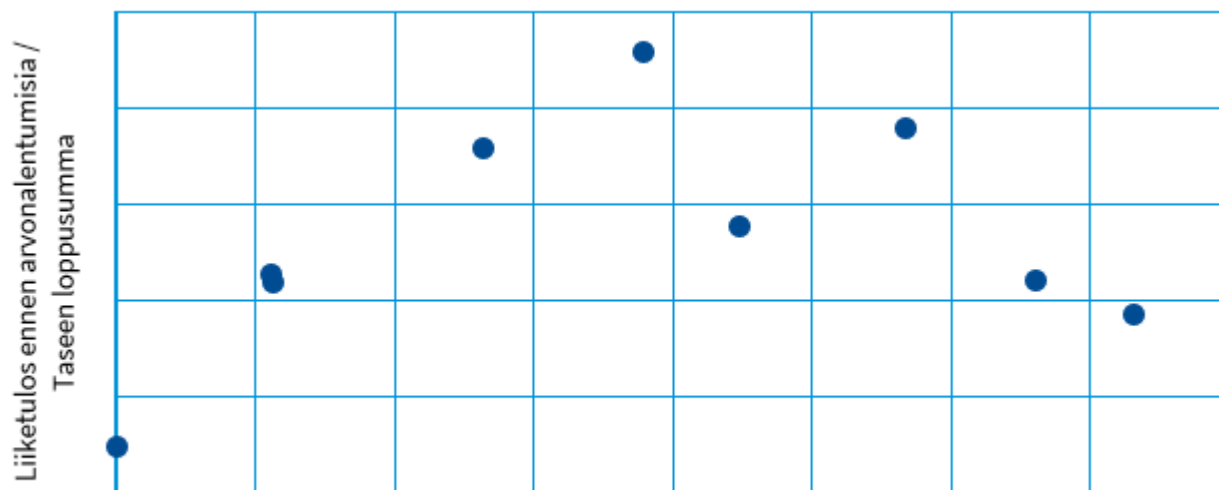
Kun verrataan arvonalentumisia arvonalentumisvaiheen 2 yritysluotoista pankkien kannattavuuteen, havaitaan, että tehtyjen arvonalentumisten osuus korreloi jossain määrin positiivisesti kannattavuuden kanssa (Kuvio 12). Sen sijaan arvonalentumisvaiheen 3 yritysluottojen luottotappiovarausten ja pankkien kannattavuuden välillä ei havaittu selkeää yhteyttä (Kuvio 13). Kokonaisuudessaan analyysin perusteella ei havaittu selkeitä merkkejä siitä, että kannattavuudeltaan paremmat pankit olisivat kirjanneet yritysluotoistaan keskimäärin enemmän arvonalentumisia kuin kannattavuudeltaan heikommät pankit.

Kuvio 11. Luottotappiovaraukset arvonalentumisvaiheen 2 yritysluotoista ja ylimääräinen CET1-puskuri vuoden 2023 lopussa

Lähde: Finanssivalvonta

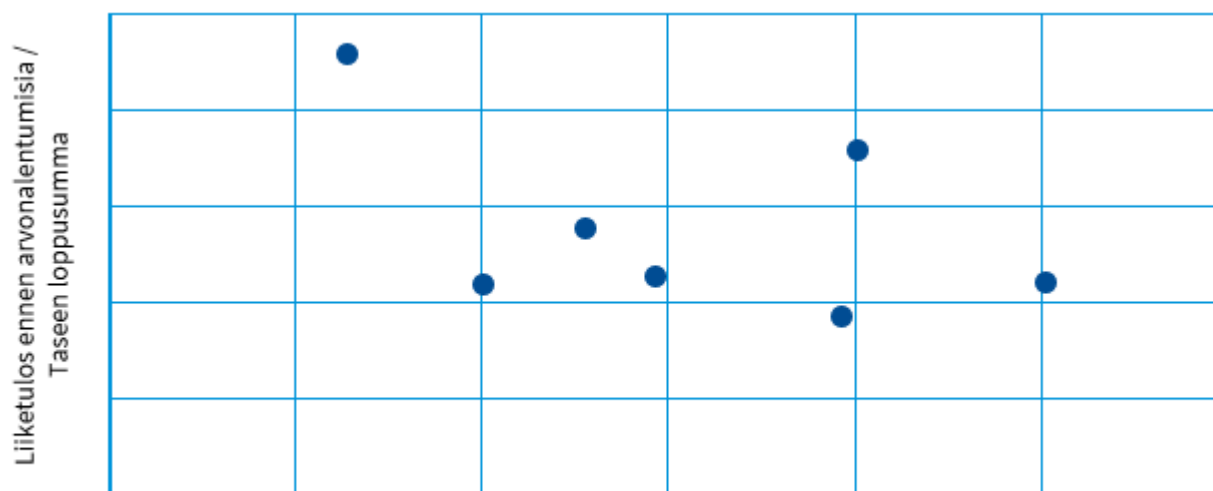
Kuvio 12. Luottotappiovaraukset arvonalentumisvaiheen 2 yritysluotoista ja kannattavuus ennen arvonalentumisia vuoden 2023 lopussa

Lähde: Finanssivalvonta

Arvonalentumiset arvonalentumisvaiheen 2 yritysluotoista

Kuvio 13. Luottotappiovaraukset arvonalentumisvaiheen 3 yritysluotoista ja kannattavuus ennen arvonalentumisia vuoden 2023 lopussa

Lähde: Finanssivalvonta

Arvonalentumiset arvonalentumisvaiheen 3 yritysluotoista

Pankeilla eroja yritysvelallisten arvonalentumislukittelussa

Suomalaiset pankit ovat myöntäneet luottoja monille samoille yrityksille. Yhteisten velallisten tarkastelu antaa tietoa pankkien epäsuorasta kytkeytyneisyydestä. Mitä enemmän pankit ovat myöntäneet luottoja samoille velallisille, sitä alttiimpia pankit ovat samojen velallisten maksuvaikeuksille ja luottoriskien mahdolliselle realisoitumiselle. Pankkien luottoriskien hallinnan arvioinnin kannalta on myös olennaista tarkastella, miten pankit luokittelevat samoille velallisille myönnettyjä luottoja. Finanssivalvonnan vuonna 2023 julkaistussa teema-analyysissä havaittiin, että suomalaispankeilla on eroja samojen yritysvelallisten luokittelussa eri arvonalentumisvaiheisiin⁸. Merkittävät luokitteluerot heikentävät luottoriskimittareiden vertailtavuutta ja voivat viestiä mahdollisista puutteista riskienhallinnassa. Puutteelliset luokitukset velallisen taloudelliseen tilanteeseen ja luottoriskeihin nähden lisäävät riskiä siitä, että velallisen mahdollisiin ja tyypillisesti viiveellä realisoituviin luottotappioihin ei ole varauduttu riittävällä luottotappiovarauksilla tai velallisen taloudellisen tilan tervehdyttämiseksi ei ole ryhdytty tarvittaviin toimiin⁹. Tämä voi puolestaan johtaa suurempiin arvonalentumisiin myöhemmin riskien realisoituessa ja heikentää pankkien kykyä tukea taloutta kriisitilanteessa.

Suomalaisilla pankeilla oli joulukuun 2023 lopussa samoja kotimaisia yritysvelallisia enimmillään 8 277 kahden pankkiryhmän välillä¹⁰. Suurilla kotimaisilla pankeilla on yleisesti eniten samoja yritysvelallisia muiden pankkien kanssa, mikä selittyy niiden merkittäväällä luotonannolla ja toiminnan laajuudella. Pankit olivat myöntäneet samoille yritysvelallisille luottoja enimmillään 13,4 mrd. eurolla. Erityisesti suuret kotimaiset pankit ovat myöntäneet merkittäviä määriä luottoja samoille yrityksille suhteessa toisiinsa. Myös pienemmät pankit ovat myöntäneet euromääräisesti eniten lainoja samoille velallisille suurten pankkien kanssa. Osalla pankeista samoille velallisille myönnetyt lainat muodostavat myös merkittävän osan niiden koko yrityslainakannasta.

Pankkien erot yritysvelallisten luokittelussa arvonalentumisvaiheisiin suhteellisen yleisiä

Kotimaisilla pankeilla on suhteellisen paljon eroja samojen yritysvelallisten luokitteluissa eri arvonalentumisvaiheisiin. Eri tavalla arvonalentumisvaiheisiin luokitelluille samoille yritysvelallisille myönnettyjä lainoja oli suomalaispankeilla joulukuun 2023 lopussa keskimäärin 19 %¹¹ (3/2023¹²: 16 %) samojen velallisten lainakannasta ja 8 % (3/2023: 6 %) koko yrityslainakannasta. Suurilla kotimaisilla pankeilla on euromääräisesti eniten eroja samojen velallisten luokittelussa eri arvonalentumisvaiheisiin. Eri tavalla luokitelluille samoille velallisille myönnetyn luoton määrä vaihtelee ja oli enimmillään 2,5 mrd. euroa kahden pankkiryhmän välillä (12/2023). Pienemmillä kotimaisilla pankeilla keskenään eri tavalla luokitelluille samoille velallisille myönnettyt lainamäärät olivat huomattavasti pienempiä, enimmillään 235 milj. euroa. Pienemmillä kotimaisilla pankeilla oli euromääräisesti eniten luokittelueroja suurten kotimaisten pankkien kanssa.

Eri arvonalentumisvaiheisiin luokiteltujen yritysvelallisten osuus kaikista yhteisistä yritysvelallisista vaihtelee pankeittain. Osuudet ovat korkeimpia pienillä pankeilla, joilla on lukumäärällisesti vähemmän samoja velallisia. Korkein suhteellinen ero oli 66,7 % kahden pankkiryhmän välillä. Suurilla kotimaisilla pankeilla eri tavalla

⁸ Finanssivalvonta (7/2023) [Varhaisia merkkejä suomalaispankkien luottoriskien kasvusta – asianmukaisten luottoriskiluokitusten merkitys korostuu kohonneiden riskien ympäristössä](#)

⁹ Kuten maksuohjelmamuutokset.

¹⁰ Tiedot perustuvat Suomen Pankin luottotietoportointiin. Aineisto kattaa luottotietoportointiin osallistuvien pankkien (käytännössä Suomessa toimivien pankkien Suomen-toimintojen) luotot suomalaisille yrityksille.

¹¹ Lainakannalla painotettu keskiarvo.

¹² Edellisen teema-analyysin tarkasteluhetki.

arvonalentumisvaiheisiin luokiteltujen samojen velallisten osuudet kaikista yhteisistä velallisista olivat myös suhteellisen korkeita, enimmillään 32,5 %.

Eri tavalla arvonalentumisvaiheisiin luokitelluille samoille yritysvelallisille myönnettyjen lainojen osuus pankkiryhmän yhteisten velallisten lainakannasta vaihtelee merkittävästi eri pankkiryhmillä ja oli enimmillään lähes 100 % joulukuun 2023 lopussa. Pienemmillä kotimaisilla pankeilla suhteelliset osuudet ovat korkeimpia, mutta tämä on seurausta pienistä lainamääristä. Pienemmillä pankeilla luokittelueroja oli suhteellisesti eniten jälleen suurten pankkien kanssa. Eri tavalla luokitelluille samoille yritysvelallisille myönnettyjen lainojen osuudet pankkiryhmän koko yrityslainakannasta ovat huomattavasti pienempiä. Korkeimmat suhteelliset osuudet olivat suurimmilla pankeilla, noin 7–10 prosenttia koko yrityslainakannasta.

Osa pankeista on säännönmukaisesti luokitellut samat yritysvelalliset keskimäärin korkeampiin (laadultaan heikompiin) arvonalentumisvaiheisiin suhteessa muihin pankkiryhmiin. Osa pankeista on puolestaan luokitellut samat yritysvelalliset selvästi matalampiin (laadultaan parempiin) arvonalentumisvaiheisiin suhteessa muihin pankkeihin. Yleisesti pienemmät kotimaiset pankit ovat luokitelleet samat velalliset keskimäärin matalampiin luokkiin suhteessa suuriin pankkeihin. Osalla pankeista luokitteluerot ovat kasvaneet edellisen teema-analyysin jälkeen siten, että ne luokittelevat samat yritysvelalliset keskimäärin entistä matalampiin arvonalentumisvaiheisiin.

Luokitteluerot pankkien välillä voivat johtua eri syistä, kuten pankkien arvonalentumismallien erilaisista parametreista tai esimerkiksi samojen yritysvelallisten erilaisesta maksukäyttäytymisestä. Saman velallisen luotto voi olla pankeissa eri arvonalentumisvaiheissa myös siitä syystä, että luotto on kirjattu eri aikaan luottoa myöntävien pankkien taseisiin. Luottoriskin merkittävää kasvua arvioidaan suhteessa lainan alkuperäiseen taseeseen kirjaamishetkeen. Toisaalta osalla kotimaisista pankeista on havaittu aiemmin tarkastuksilla sekä teema-arvioissa puutteita luottojen luokittelukäytännöissä. Mikäli pankki systemaattisesti luokittelee samoja velallisia matalampiin arvonalentumisvaiheisiin, taustalla voi olla puutteita arvonalentumisluokittelussa.

Pankkien arvoalentumiskirjauksissa on myös jonkin verran eroja samoihin arvonalentumisvaiheisiin luokitelluissa luotoissa samoille yritysvelallisille. Arvonalentumiskirjausten tasoissa ei juurikaan ole eroja arvonalentumisvaiheessa 1. Arvonalentumisvaiheessa 2 ja 3 sen sijaan on yksittäisiä isoja vaihteluja pankkiryhmien välillä, mutta varsinaiset lainamäärät olivat näissä tapauksissa hyvin pieniä. Osalla kotimaisista pankeista on keskimäärin matalammat arvonalentumiskirjaukset samoille yritysvelallisille verrattuna muihin pankkeihin arvonalentumisvaiheessa 2 ja arvonalentumisvaiheessa 3. Arvonalentumiskirjausten eri tasoja voivat kuitenkin osittain selittää luottojen erilaiset ominaisuudet, kuten erot luottojen vakuuksissa ja se, että luotot on myönnetty eri aikoihin.

Pankkien väliset erot samoille yritysvelallisille myönnettyjen luottojen luokittelussa järjestämättömiin ja terveisiin luottoihin ovat huomattavasti vähäisempiä kuin erot luokittelussa eri arvonalentumisvaiheisiin. Erot selittyvät osin järjestämättömiin luottoihin liittyvällä tarkemmalla sääntelyllä, joka yhdenmukaistaa velallisten luokittelua. Pankkien luokitteluerot järjestämättömiin ja terveisiin luottoihin eivät ole merkittävästi muuttuneet kevään 2023 luottoriskien teema-analyysin jälkeen.

Erot yritysvelallisten maksukäyttäytymisessä selittävät osittain arvonalentumisvaiheiden luokittelueroja

Samojen yritysvelallisten arvonalentumisvaiheiden luokittelueroja voivat osaltaan selittää erot velallisten maksukäyttäytymisessä. Sama velallinen voi maksaa lainansa eri tavalla kuhunkin pankkiin. Pankkien tulee seurata

velallistensa maksuviiveitä ja taloudellista tilannetta sekä pyrkiä tunnistamaan varhaisessa vaiheessa ne velalliset, joiden luoton takaisinmaksukykyyn liittyy epävarmuutta.

Erot samojen velallisten luottojen maksuviiveissä¹³ ovat euromäärältään pienempiä kuin arvonalentumisluokitusten eroissa ja siten myös suhteelliset osuudet ovat merkittävästi pienempiä. Maksuviiveiden osalta erot muodostivat enimmillään 1,2 mrd. euroa samoille velallisille myönnettyistä lainoista. Varsinaiset maksurästit samoille velallisille myönnettyissä luotoissa, jotka erosivat velallisen maksukäyttäytymisen osalta, olivat maltillisia (enimmillään 23 milj. euroa). Maksukäyttäytymisen erojen arvioidaan selittävän noin 18 % eri tavalla arvonalentumisvaiheisiin luokiteltujen lainojen määrästä¹⁴. Eri tavalla maksuviiveelliseksi luokiteltujen yhteisten velallisten lainojen osuus pankkiryhmän yhteisten velallisten lainakannasta oli enimmillään 76,6 %. Eri tavalla maksuviiveelliseksi luokiteltujen yhteisten velallisten lainojen osuudet pankkiryhmän koko yrityslainakannasta olivat huomattavasti pienempiä, enimmillään 3,3 %.

Erot yhteisten velallisten maksuviiveissä ovat myös pitkälti samansuuntaisia kuin arvonalentumisvaiheiden luokitteluerossa (Kuvio 14). Niillä pankeilla, joilla on keskimäärin enemmän samoja yrityselallisia, joilla esiintyy maksuviiveitä, on myös korkeammat arvonalentumisvaiheet. Vastaavasti niillä pankeilla, joilla on keskimäärin vähemmän samoja yrityselallisia, joilla on maksuviiveitä, on myös keskimäärin matalammat arvonalentumisvaiheet samoille yrityselallisille. Vaikka maksukäyttäytymisen erot eivät selitä täysin kaikkia arvonalentumisluokitusten eroja, pitkälti samansuuntaiset erot arvonalentumisluokitteluerojen kanssa perustelevat osaltaan eri arvonalentumisluokituksia samoille yrityselallisille.

Erot samoille yrityselallisille myönnettyissä lainanhoitajoustoissa¹⁵ voivat myös osaltaan selittää arvonalentumisvaiheiden eroja pankkien välillä. Kotimaisilla pankeilla on eroja samoille yrityselallisille myönnettyissä lainanhoitajoustoissa, mutta erot ovat huomattavasti pienempiä kuin maksuviiveissä¹⁶. Erot lainanhoitajoustollisiksi luokitelluissa lainoissa arvioidaan selittävän noin 7 % eri tavalla arvonalentumisvaiheisiin luokiteltujen lainojen määrästä¹⁷. Erot lainanhoitajoustollisiksi luokiteltujen yhteisten velallisten lainojen osuudessa suhteessa yhteisten velallisten lainakantaan ovat enimmillään 78,9 %. Erot lainanhoitajoustollisiksi luokiteltujen yhteisten velallisten lainojen osuudessa suhteessa pankkiryhmän koko yrityslainakantaan ovat pienempiä, enimmillään 1,9 %, ja isoimmat suhteelliset erot pankeilla on suhteessa suurin pankkeihin. Erot samojen velallisten lainanhoitajoustoissa ovat myös osittain samansuuntaisia arvonalentumisluokitteluerojen kanssa, mutta eivät näytä selittävän arvonalentumisvaiheiden eroja yhtä selvästi kuin erot velallisten maksuviiveissä.

¹³ Maksuviiveellisten velallisten määrittelyä on analyysissä rajattu niin, että velallinen ja sen lainat katsotaan maksuviiveelliseksi ainoastaan, mikäli velallisella on ylipäättään maksuviiveitä ja sen kaikki lainat ovat erääntyneet keskimäärin yli viisi vuorokautta.

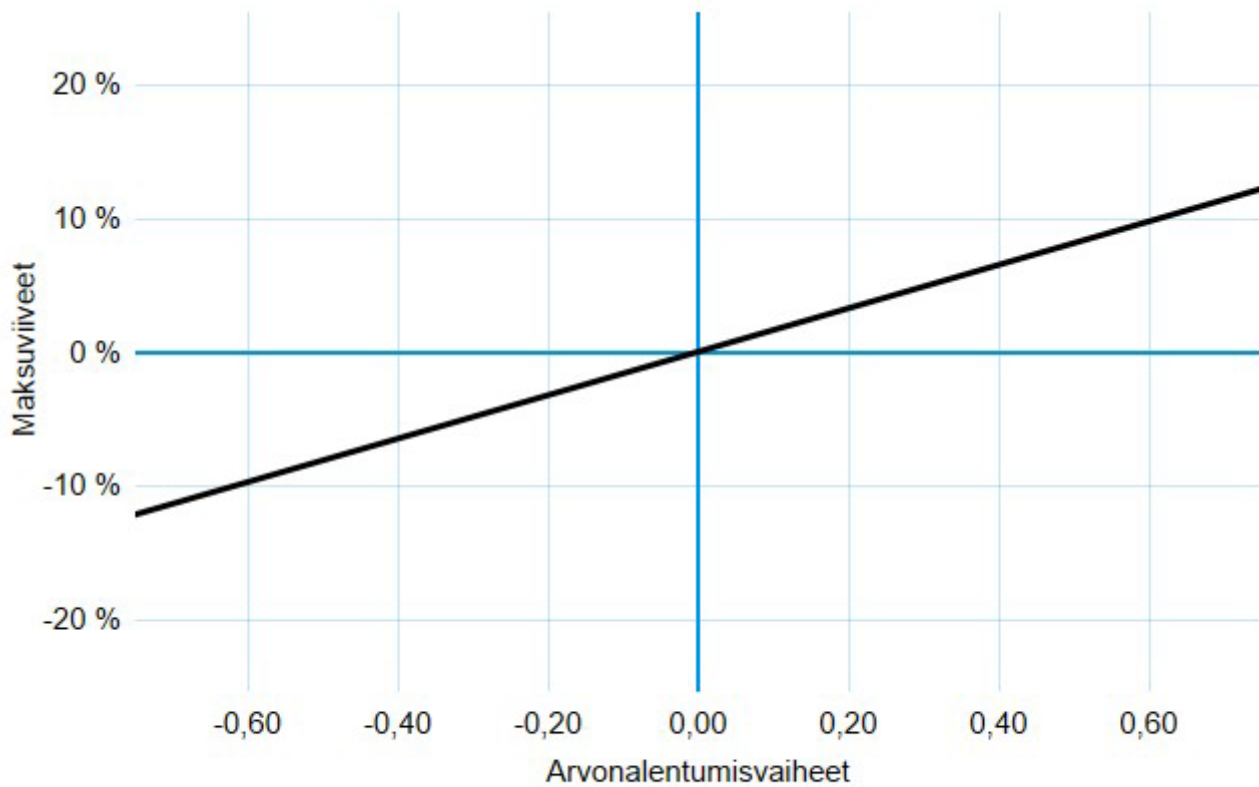
¹⁴ Samoille velallisille myönnetty luotot, joissa eroja maksuviiveissä jaettuna samoille velallisille myönnettyillä luotoilla, jotka eroavat arvonalentumisluokitusten suhteen.

¹⁵ Suomen Pankin luottotiedonkeruun mukaan luotolle on myönnetty lainanhoitajousto, mikäli luoton korkoa on muutettu markkinaehtoja alhaisemmaksi, luoton muita ehtoja on muutettu tai luotto on uudelleenrahoitettu.

¹⁶ Enimmillään 276,3 milj. euroa kahden pankkiryhmän välillä.

¹⁷ Samoille velallisille myönnetty luotot, jotka eroavat lainanhoitajoustojen osalta, jaettuna samoille velallisille myönnettyillä luotoilla, jotka eroavat arvonalentumisluokitusten suhteen.

Kuvio 14. Pankkien väliset erot toisiinsa nähden yhteisten velallisten arvonalentumisvaiheissa ja maksuviiveissä, 12/2023¹⁸

Lähde: Suomen Pankki, luottotiedonkeruu

¹⁸Kuviossa esitetty suora on pankkiparikohtaisiin luokittelueroihin pohjautuva regressiosuora, joka kuvaa maksuviiveiden ja arvonalentumisvaiheiden keskimääräistä yhteyttä. Vaaka-akseli kuvaa kotimaisten pankkien eroja samojen velallisten arvonalentumisvaiheissa ja pystyakseli eroja samojen velallisten maksuviiveissä. Arvonalentumisvaiheiden luokitteluero on laskettu pankkiryhmien keskimääräisten arvonalentumisluokitusten kokonaissummien erotuksena (eri arvonalentumisvaiheille on annettu seuraavasti arvot: vaihe 1 = 1, vaihe 2 = 2, vaihe 3 = 3). Maksuviiveiden suhdeluvut on laskettu pankkiryhmien maksuviiveellisten yhteisten velallisten osuuksien erotuksena. Positiivinen arvo vaaka-akselilla = Tarkastelun kohteena olevalla pankilla on keskimäärin korkeammat (korkeammasta luottoriskistä viestivät) arvonalentumisluokitukset samoille yritysvelallisille verrattuna toiseen pankkiryhmään. Negatiivinen arvo vaaka-akselilla = Tarkastelun kohteena olevalla pankilla on keskimäärin matalammat (matalammasta luottoriskistä viestivät) arvonalentumisluokitukset samoille yritysvelallisille verrattuna toiseen pankkiryhmään. Positiivinen arvo maksuviiveissä = Tarkastelun kohteena olevalla pankilla on keskimäärin enemmän samoja yritysvelallisia, joilla on maksuviiveitä verrattuna toiseen pankkiryhmään. Negatiivinen arvo maksuviiveissä = Tarkastelun kohteena olevalla pankilla on keskimäärin vähemmän samoja yritysvelallisia, joilla on maksuviiveitä verrattuna toiseen pankkiryhmään.

Pankkien sisäiset luottoriskimallit eivät juurikaan selitä arvonalentumisvaiheiden luokittelueroja

Samojen yritysvelallisten arvonalentumisvaiheiden luokitteluerot voivat olla myös seurausta pankkien luottoriskimallien välisistä eroista¹⁹. Sisäisten luottoluokitusten menetelmät (nk. IRB-menetelmä²⁰) voivat antaa paremman käsityksen velallisen riskiprofiilista, mikä puolestaan auttaa pankkeja arvioimaan ja hallitsemaan velallisten luottoriskejä tarkemmin. IRB-menetelmällä luokiteltuja samoja yritysvelallisia oli joulukuun 2023 lopussa enimmillään 1 420 kahden pankkiryhmän välillä eli huomattavasti vähemmän kuin kotimaisilla pankeilla oli samoja yritysvelallisia kokonaisuudessaan.

Analyysissä tarkasteltiin, missä määrin kotimaisilla pankeilla on eroja samojen velallisten IRB-menetelmällä arvioiduissa PD-luvuissa²¹ ja selittävätkö mahdolliset erot PD-luvuissa arvonalentumisvaiheiden eroja²². IRB-menetelmällä luokiteltujen samojen yritysvelallisten keskimääräisissä PD-luvuissa havaittiin eroja pankkien välillä, mutta erot eivät ole täysin samansuuntaisia arvonalentumisvaiheiden erojen kanssa. Keskimääräiset erot samojen yritysvelallisten IRB-mallien mukaisissa PD-luvuissa ovat myös suhteellisen maltillisia. Pankkien IRB-menetelmien riskiparametrien erot eivät näin ollen näyttäisi juurikaan selittävän arvonalentumisvaiheiden eroja, vaikka yksittäisiä samansuuntaisia eroja on arvonalentumisvaiheiden erojen kanssa.

Lisäksi tarkasteltiin, ovatko arvonalentumisvaiheiden luokitteluerot suurempia IRB-pankkien kuin standardimenetelmäpankkien välillä²³. Eri tavalla arvonalentumisvaiheisiin luokitelluille samoille velallisille myönnettyjen luottojen määrät ovat suurempia standardimenetelmäpankkien kuin IRB-pankkien välillä. Kotimaisten IRB-pankkien ja standardimenetelmäpankkien välillä ei ole havaittavissa selkeää säännönmukaisuutta siinä, mitkä pankit luokittelevat samat yritysvelalliset keskimäärin korkeampiin tai matalampiin arvonalentumisvaiheisiin.

Nopeat ja vähäiset siirtymät arvonalentumisvaiheiden välillä heikentävät luottoriskikehityksen ennustettavuutta

Vuonna 2018 voimaan astuneen kansainvälisen tilinpäätösstandardin IFRS 9:n keskeisenä tavoitteena on ollut parantaa ja aikaistaa pankkien luottotappioiden tunnistamista sisällyttämällä tulevaisuuteen katsovaa informaatiota osaksi odotettujen luottotappioiden määrittämistä. Pankkien luottoriskiaseman arvioinnin kannalta on olennaista arvioida, missä määrin luottojen arvonalentumisvaiheet ennustavat tulevaa luottoriskikehitystä, kuten esimerkiksi sitä, kuinka hyvin arvonalentumisvaiheeseen 2 raportoidut luotot ennustavat tulevia järjestämättömiä tai arvonalentumisvaiheen 3 luottoja ja siten myös mahdollisia luottotappioita.

¹⁹ Esimerkiksi erikokoisille vastuille on käytössä eri luokittelumallit. Suuremmilla pankeilla samat velalliset ovat usein suuria yrityksiä, ja pienempien pankkien kanssa velalliset ovat pieniä tai keskisuuria yrityksiä.

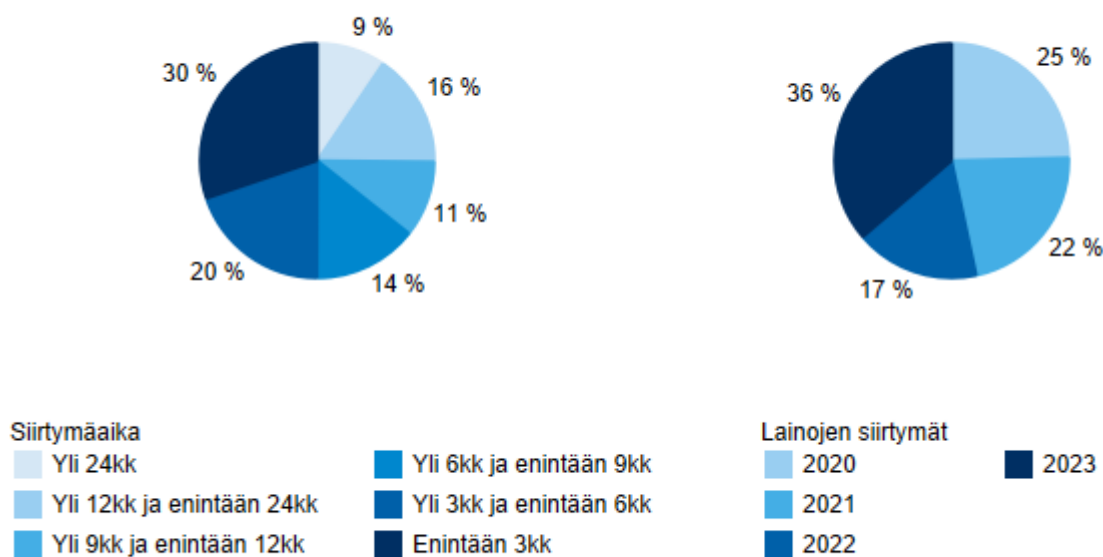
²⁰ IRB = Internal Ratings-Based (IRB) approach, sisäisten luottoluokitusten menetelmä.

²¹ PD = Probability of default, velallisen maksukyvyttömyystodennäköisyys.

²² Korkeammat PD-luvut perustelisivat korkeampia arvonalentumisvaiheita ja päinvastoin.

²³ SA = Standardised Approach, standardimenetelmä. Standardimenetelmässä pankit painottavat saamisensa standardoiduilla riskipainoilla.

Kuvio 15. Millä viiveellä ja milloin kotimaisia yritysluottoja on siirtynyt arvonalentumisvaiheesta 2 arvonalentumisvaiheeseen 3 – osuus kaikista siirtymistä arvonalentumisvaiheesta 2 vaiheeseen 3 (%) vuosina 2020–2023²⁴

Lähde: Suomen Pankki, luottotiedonkeruu

Kaikista arvonalentumisvaiheeseen 2 raportoiduista yritysluotoista kotimaisilla pankeilla on siirtynyt eniten luottoja arvonalentumisvaiheeseen 3 kolmen kuukauden sisällä siitä, kun luotto on ensimmäisen kerran raportoitu vaiheeseen 2²⁵ (Kuvio 15). Ensimmäisen kolmen kuukauden siirtymät muodostivat 30 % kaikista siirtymistä tarkasteluajanjakson aikana. Siirtymäviiveissä on kuitenkin merkittäviä eroja pankkien välillä, ja osalla pankeista merkittävä osa luotoista siirtyi vaiheeseen 3 myöhemmin. Ensimmäisen kuuden kuukauden sisällä arvonalentumisvaiheesta 2 arvonalentumisvaiheeseen 3 siirtyneet luotot muodostivat 50 % kaikista siirtymistä ja ensimmäisen yhdeksän kuukauden siirtymät 64 %. Yli vuotta myöhemmät siirtymät muodostivat 25 % kaikista arvonalentumisvaiheesta 2 arvonalentumisvaiheeseen 3 siirtymistä ja yli 18 kuukautta myöhemmät 15 %. Jos luotto siirtyy arvonalentumisvaiheesta 2 arvonalentumisvaiheeseen 3, siirtyminen tapahtuu analyysin valossa näin ollen todennäköisimmin ensimmäisten neljännesten aikana siitä, kun kyseinen luotto on ensimmäisen kerran raportoitu arvonalentumisvaiheeseen 2.

Ensimmäisen kolmen kuukauden sisällä arvonalentumisvaiheesta 2 arvonalentumisvaiheeseen 3 siirtyneet luotot muodostivat enimmillään 96 % yksittäisen pankin kaikista arvonalentumisvaiheesta 2 arvonalentumisvaiheeseen 3 siirtymistä. Pienillä kotimaisilla pankeilla ensimmäisen neljänneksen siirtymät muodostivat 26 % kaikista siirtymistä ja suurilla kotimaisilla pankeilla 31 %. Ensimmäisen neljänneksen siirtymät ovat myös kasvaneet viimeisen vuoden aikana verrattuna aikaisempiin vuosiin. Ennen vuotta 2023 kolmen kuukauden siirtymät arvonalentumisvaiheesta 2

²⁴ Tiedot perustuvat Suomen Pankin luottotietoraportointiin. Aineisto kattaa luottotietoraportointiin osallistuvien pankkien (käytännössä Suomessa toimivien pankkien Suomen-toimintojen) luotot suomalaisille yrityksille.

²⁵ Tarkasteluajanjaksolla 2020–2023.

arvonalentumisvaiheeseen 3 muodostivat 25 prosenttia kaikista vaiheesta 2 vaiheeseen 3 siirtymistä, kun vuonna 2023 osuus oli keskimäärin 30 prosenttia.

Luottojen nopeat siirtymät arvonalentumisvaiheesta 2 arvonalentumisvaiheeseen 3 voivat viestiä puutteista tunnista velallisen maksukyvyyn heikentymistä tai ryhtyä tarvittaviin toimiin velallisen taloudellisen tilan tervehdyttämiseksi ajoissa. Tällöin arvonalentumisvaiheet eivät myöskään välttämättä anna tietoa tulevan luottoriskikehityksen ennakoimiseksi riittävän ajoissa. Lyhyet siirtymät arvonalentumisvaiheiden välillä voivat olla perusteltuja, mikäli velallisen maksukyvyttömyyden riski on äkillisesti kasvanut. Nopea siirtymä arvonalentumisvaiheeseen 3 voi olla seuraus velallisen odottamattomista taloudellisista vaikeuksista, heikentyneestä taloustilanteesta tai liiketoimintaympäristön muutoksista, jotka vaikuttavat pankin asiakkaisiin. Tämä voi johtua esimerkiksi taantumasta tai toimialakohtaisista ongelmista.

Toisaalta nopeat siirtymät arvonalentumisvaiheiden välillä voivat paljastaa erilaisia puutteita pankin luottokelpoisuusarvioinnissa ja riskienhallinnassa. Pankin luottojen hallinnan ja käsittelyn prosessit eivät ole välttämättä riittävän tehokkaita tai pankki on saattanut aliarvioida velallisten luottotappioriskejä ja riskiprofiileja. Pankin nykyiset mallit ja menetelmät eivät välttämättä tunnista luottojen riskitekijöitä tarpeeksi ajoissa ja tarkasti, tai sen mallit eivät ole riittävän herkkiä muutoksille. Edellä mainitut tilanteet korostavat pankin tarvetta tarkastella sekä kehittää luottoriskienhallintaprosesseja ja -mallejaan sekä varautua talousympäristön nopeisiin muutoksiin.

Luottojen siirtymät arvonalentumisvaiheesta 2 arvonalentumisvaiheeseen 3 kasvoivat myös määrällisesti vuonna 2023 verrattuna aikaisempiin vuosiin. Vuoden 2023 luottojen siirtymät arvonalentumisvaiheesta 2 arvonalentumisvaiheeseen 3 muodostivat 36 % kaikista siirtymistä tarkasteluajanjakson aikana ja vuoden 2023 jälkipuoliskon siirtymät muodostivat yksinään 22 % kaikista siirtymistä²⁶. Kasvaneet siirtymät arvonalentumisvaiheesta 2 arvonalentumisvaiheeseen 3 voivat viitata siihen, että pankkien havaitsema riski lainojen takaisinmaksussa on kasvanut ja kyseiset lainat voivat olla alttiimpia luottotappioille tulevaisuudessa. Tämä voi johtua useista tekijöistä, kuten velallisten taloudellisen tilanteen heikentymisestä, markkinoiden epävakauden lisääntymisestä tai makrotalouden muutoksista. Vuonna 2023 Suomen pankkisektorin toimintaympäristöä heikensi Suomen talouden painuminen taantumaaan sekä aiempia vuosia selvästi korkeampi korkotaso, joka lisäsi velallisten lainanhoitomenoja. Heikon suhdannetilanteen seurauksena konkurssit ja työttömyys lisääntyivät ja erityisesti rakennus- ja kiinteistöala, joille myönnetty luotot muodostavat merkittävän osan kotimaisesta yrityslainakannasta, ovat olleet vaikeuksissa. Edellä mainituista syistä luottojen kasvaneille siirtymille arvonalentumisvaiheesta 2 arvonalentumisvaiheeseen 3 on ollut nähtävissä perusteltuja, toimintaympäristön ja yritysvelallisten taloudellisen tilanteen heikkenemiseen liittyviä syitä.

Kotimaisten pankkien kaikista arvonalentumisvaiheeseen 2 raportoiduista yritysluotoista lopulta hyvin pieni osuus on siirtynyt arvonalentumisvaiheeseen 3, keskimäärin vain 2,5 prosenttia²⁷. Luottojen siirtymät arvonalentumisvaiheesta 2 arvonalentumisvaiheeseen 3 suhteessa pankin varoihin laajemmin ovat huomattavasti pienempiä, keskimäärin 0,2 %²⁸. EU/ETA-alueen suurten pankkien luottojen siirtymien keskiarvo oli vastaavalla ajanjaksolla keskimäärin 0,24 %. Luottojen vähäiset siirtymät viittaavat osaltaan siihen, että arvonalentumisvaiheen 2 kyky ennustaa tulevia ongelmaluottoja ja luottotappioita on melko vähäinen. Mikäli luottojen siirtymiä olisi selvästi enemmän, arvonalentumisvaiheen 2 ennustekyky voitaisiin tulkita hyväksi, sillä se ennustaisi todennäköisesti tulevia siirtymiä vaiheeseen 3. Toisaalta vähäisiä siirtymiä voidaan myös tulkita siten, että arvonalentumisvaiheeseen 2 raportoidut luotot ovat siellä perustellusti, eivätkä yleensä päädy arvonalentumisvaiheeseen 3. Tämä voi olla hyvä merkki luottotappioiden ja riskienhallinnan kannalta, sillä se tarkoittaisi, että pankki tunnistaa ajoissa ne luotot, jotka

²⁶ Vuoden 2023 jälkipuoliskolla siirtymien kasvu johtui pääasiassa yksittäisten suurehkojen, taloyhtiölainojen hyödyntävien sijoittajatahojen maksukyvyttömyytilasta.

²⁷ Käsittäen ainoastaan kotimaiset yritysluotot.

²⁸ Käsittäen kaikki luotot ja velkainstrumentit (myös ulkomaiset), jotka ovat siirtyneet arvonalentumisvaiheesta 2 arvonalentumisvaiheeseen 3.

todennäköisimmin päätyvät vakaviin ongelmiin ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin, kuten maksuohjelmamuutoksiin velallisen taloudellisen tilanteen parantamiseksi.

Luottojen suorat siirtymät vaiheesta 1 vaiheeseen 3 heikentävät arvonalentumisvaiheiden ennustekykyä

EKP:n toukokuussa 2023 julkaisemassa rahoitusvakauskatsauksessa (Financial Stability Review)²⁹ analysoitiin IFRS 9:ään sisältyvää kirjanpidon harkintavaltaa sekä pankkien tekemiä varauksia luottotapahtumien yhteydessä. Analyysin yhteydessä havaittiin, että merkittävä osa euroalueen pankkien luotoista oli edelleen arvonalentumisvaiheessa 1 juuri ennen luoton maksukyvyttömyyttä ja siirtymistä arvonalentumisvaiheeseen 3³⁰. Huolena on, että heikommin pääomitetut pankit hyödyntävät IFRS 9:n kirjanpidon harkintavaltaa tekemällä vähemmän luottotappiovarauksia välttääkseen pääomien supistumista. Tämä voi johtaa varausten merkittävään kasvuun sokkien yhteydessä, jolloin pääomien väheneminen voi supistaa luotonantoa talouden kannalta huonoimpana hetkenä.

Suomalaispankeilla on myös suoria siirtymiä arvonalentumisvaiheesta 1 arvonalentumisvaiheeseen 3 ja kyseiset siirtymät kasvoivat vuonna 2023 verrattuna aikaisempiin vuosiin. Luottojen suoria siirtymiä arvonalentumisvaiheesta 1 arvonalentumisvaiheeseen 3 oli noin 360 milj. euroa vuonna 2023 (Kuvio 16). Kaikista kotimaisista arvonalentumisvaiheen 1 yrityslainoista lopulta hyvin pieni osuus on siirtynyt suoraan arvonalentumisvaiheeseen 3, keskimäärin vain 0,10 %. Luottojen siirtymät arvonalentumisvaiheesta 1 arvonalentumisvaiheeseen 3 suhteessa pankin varoihin laajemmin ovat sen sijaan hieman korkeampia, keskimäärin 0,19³¹. EU/ETA-alueen suurten pankkien luottojen suorien siirtymien keskiarvo oli vastaavalla ajanjaksolla 0,17 %.

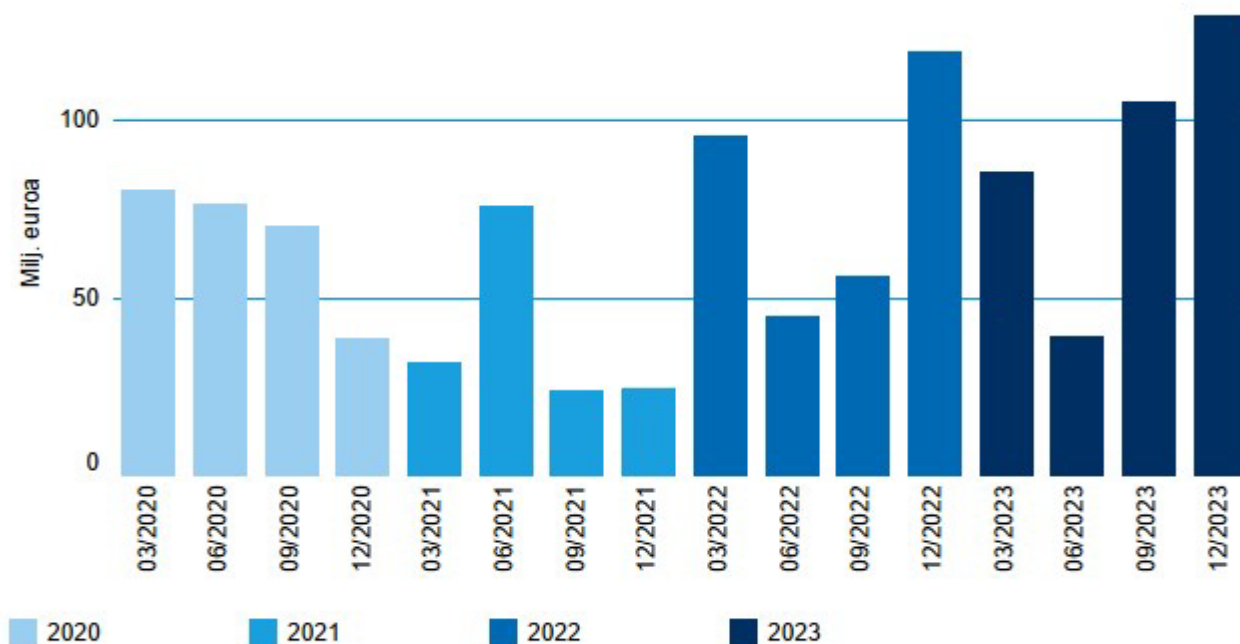
Luottojen suorat siirtymät arvonalentumisvaiheesta 1 arvonalentumisvaiheeseen 3 ovat osalla kotimaisista pankeista määrällisesti melko samansuuruisia tai jopa suurempia verrattuna siirtymiin vaiheesta 2 vaiheeseen 3. Vuosien 2020–2023 aikana kotimaisten yritysluottojen suorat siirtymät vaiheesta 1 vaiheeseen 3 kattoivat keskimäärin vajaa 30 % kaikista siirtymistä arvonalentumisvaiheeseen 3 (Kuvio 17).

²⁹ IFRS 9, [accounting discretion and provisioning behaviour around credit events \(europa.eu\)](https://www.europa.eu)

³⁰ Noin 50 % lainoista oli edelleen arvonalentumisvaiheessa 1 kaksi neljännestä ennen maksukyvyttömyyttä ja noin 35 % lainoista oli edelleen arvonalentumisvaiheessa 1 yhden neljänneksen ennen maksukyvyttömyyttä.

³¹ Käsittäen kaikki luotot ja velkainstrumentit (myös ulkomaiset), jotka ovat siirtyneet arvonalentumisvaiheesta 1 arvonalentumisvaiheeseen 3.

Kuvio 16. Kotimaisten yritysluottojen suorat siirtymät arvonalentumisvaiheesta 1 arvonalentumisvaiheeseen 3 (milj. euroa)

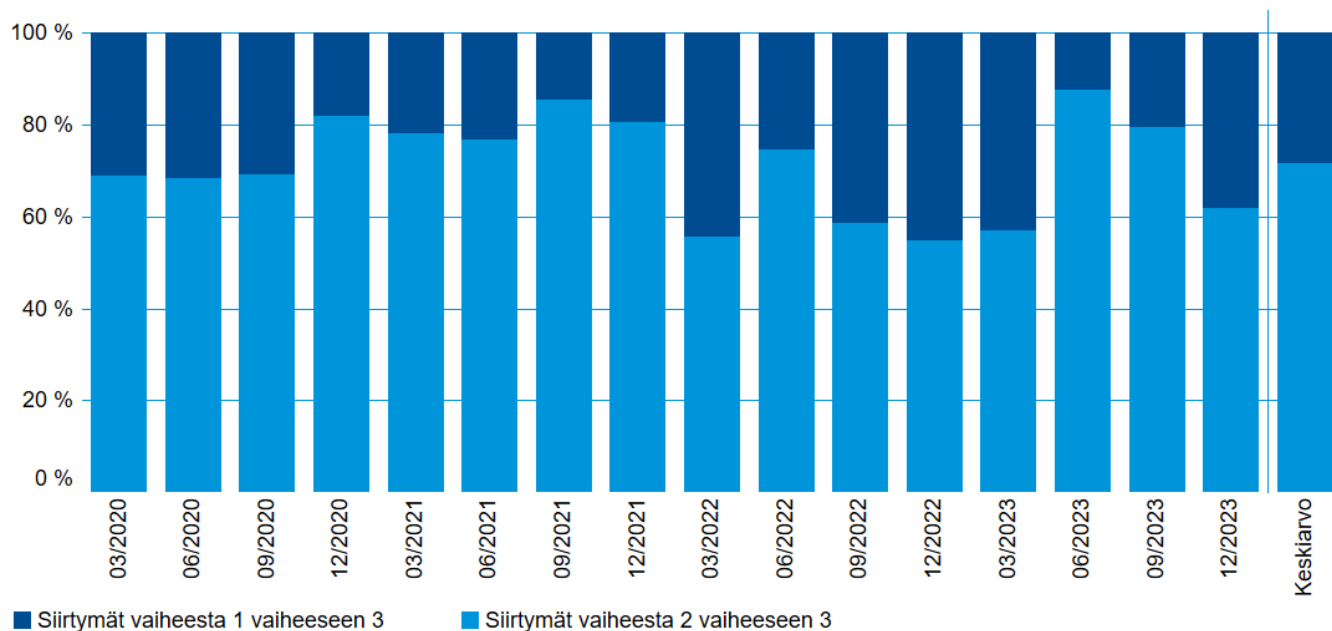
Lähde: Suomen Pankki, luottotiedonkeruu

Luottojen suorat siirtymät arvonalentumisvaiheesta 1 arvonalentumisvaiheeseen 3 heikentävät arvonalentumisvaiheiden kykyä ennakoida tulevaa luottoriskikehitystä ja voivat viitata ongelmiin pankin luottokannan laadussa sekä puutteisiin luottokelpoisuusarvioinnissa ja riskienhallinnassa. Pankin riskienhallintajärjestelmät eivät ole välttämättä riittävän tehokkaita tai tarkkoja tunnistamaan luottotappioriskejä ajoissa. Tämä voi johtaa siihen, että pankki ei havaitse ongelma-ottoja ajoissa ja reagoi niihin liian myöhään. Puutteelliset tiedot luottojen todellisista riskeistä voivat johtaa virheellisiin päätelmiin ja riskien aliarviointiin, mikä puolestaan voi johtaa odottamattomiin luottotappioihin.

Toisaalta, jos luottoja siirtyy huomattavasti suoraan vaiheesta 1 vaiheeseen 3, pankki ei ole välttämättä tehnyt riittävän tarkkaa luottokelpoisuuden arviointia velallisista. Tämä voi johtaa siihen, että pankki myöntää luottoja velallisille, joilla on korkea riski olla maksamatta lainojaan takaisin. Toisaalta osa luottojen suorista siirtymistä voi olla myös seurausta äkillisestä luottoriskin kasvusta, jolloin luottoriskin kasvun ennustaminen ei ole ollut mahdollista. Luotto tulee esimerkiksi siirtää suoraan arvonalentumisvaiheeseen 3, mikäli on todennäköistä, ettei velallinen pysty maksamaan luottoaan takaisin, velallinen on todettu maksukyvyttömäksi, asetettu konkurssiin tai selvitystilaan tai mikäli luoton takaisinmaksu on viivästynyt yli 90 päivää.

Yhteenvedona luottojen arvonalentumisvaiheet voivat antaa viitteitä tulevasta luottoriskikehityksestä, mutta niiden ennustearvo vaihtelee eri tilanteissa ja riippuu useista tekijöistä, kuten talouden tilasta, pankkien riskienhallintakäytännöistä sekä voimassa olevasta sääntelystä. Arvonalentumisvaiheiden tarkastelu yksinään ei näin ollen anna täydellistä kuvaa tulevasta luottoriskistä.

Kuvio 17. Kotimaisten yritysluottojen siirtymät arvonalentumisvaiheeseen 3 sektoritasolla

Lähde: Suomen Pankki, luottotiedonkeruu